

Consultatie Betekenisvolle Menselijke Tussenkoms

Samenvatting van reacties

Mei 2025

Introductie

Dit document bevat een samenvatting van reacties op de eerdere consultatie Betekenisvolle Menselijke Tussenkomst (zie <https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/documenten/consultatie-betekenisvolle-menselijke-tussenkomst>). De reacties zijn gebundeld en zonder verwijzing naar de organisatie of persoon opgenomen. Dit document bevat onder andere reacties van overheidsinstanties, onafhankelijke stichtingen, bedrijven, brancheorganisaties en wetenschappers. Onder de reacties op de consultatie waren ook suggesties voor extra vragen om tijdens de inrichting van menselijke tussenkomst te behandelen. Met de verzamelde input schrijven we een volgende versie van Betekenisvolle Menselijke Tussenkomst. Deze wordt later dit jaar gepubliceerd. De samenvatting van reacties is ingedeeld in algemene punten, gevolgd door punten over verschillende hoofdstukken in het oorspronkelijke consultatiedocument (mens, technologie en ontwerp, proces, governance).

Algemeen

1. Verschillende respondenten vroegen aandacht voor **andere kernbegrippen in Art. 22 AVG**, bijvoorbeeld wat een “besluit” precies is en wanneer een besluit iemand “in aanmerkelijke mate treft”. Respondenten hebben behoefte aan meer (juridische) duiding, praktische voorbeelden en duidelijke definities van art. 22 AVG.
2. Enkele respondenten hadden ook vragen over menselijke tussenkomst als maatregel na een uitsluitend geautomatiseerd genomen besluit, zoals beschreven in lid 3 van art. 22 AVG.
3. Verschillende respondenten doen **suggesties voor vragen** voor in het document.
4. Verschillende respondenten vragen om duidelijkheid over de **juridische status van het document**.
5. Enkele respondenten benoemen dat een **FG (functionaris gegevensbescherming)** een rol kan spelen in intern toezicht op betekenisvolle menselijke tussenkomst bij algoritmische besluitvorming.
6. Respondenten benoemen dat voor **publieke en private organisaties** andere wettelijke kaders kunnen gelden en dat dit gevolgen kan hebben voor betekenisvolle menselijke tussenkomst.
7. Verschillende respondenten vragen aandacht voor **ethische vraagstukken** rondom algoritmische besluitvorming. Is een algoritme überhaupt het geschikte middel voor een bepaald besluitvormingsproces?
8. Ook vragen respondenten aandacht voor **transparantie**. Zo zijn sommige algoritmes volgens respondenten vrijwel onnavolgbaar en dus onvoldoende transparant richting beoordelaars. Hier moet over worden nagedacht wanneer AI-modellen worden ingezet voor algoritmische besluitvorming.
9. Respondenten geven verschillende **voorbeelden uit de praktijk** om concepten uit het document te illustreren.
10. Een respondent deelt een **stappenplan** voor het inrichten van menselijke tussenkomst.

11. Verschillende respondentent vragen hoe zij moeten omgaan met **bias** van beoordelaars en bias van algoritmes.
12. Verschillende respondentent vragen hoe een organisatie kan voorkomen dat de **verantwoordelijkheid** voor het hele besluitvormingsproces bij de beoordelaar komt te liggen.

Mens

1. In ons document spreken we over **menselijke waardigheid**. Respondenten merken op dat deze term extra uitleg nodig heeft. Zo wordt het voor lezers duidelijker waarom dit een belangrijke waarde is.
2. Volgens respondenten moet worden benoemd dat **menselijk inzicht** een dubbel doel kan dienen. Niet alleen waarborgt het de bescherming van menselijke waardigheid, maar het kan ook de uitzonderingen op de regel mogelijk maken.
3. Respondenten plaatsen verschillende opmerkingen over de **interpreteerbaarheid van data of algoritmische systemen** en wat dit betekent voor betekenisvolle menselijke tussenkomst.
 - a. Zo merken respondenten op dat betekenisvolle menselijke tussenkomst onmogelijk is in gevallen waar een algoritme gebaseerd is op data en algoritmes die niet op een begrijpelijke manier aan mensen uit te leggen zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor machine learning systemen die complexe patronen in data proberen te vinden;
 - b. Ook merken respondenten op dat algoritmes andere vormen van output kunnen genereren dan precieze numerieke scores. Denk dan aan afbeeldingen, teksten of verschillende scenario's. Daarnaast zijn er technieken uit het veld van xAI (Explainable AI) die uitleg geven bij gegenereerde output. Dit onderscheid zou volgens respondenten een vermelding in het document waard zijn;
 - c. Daarnaast benoemen respondenten dat zij behoefte hebben aan meer informatie over de (type) data die beter geschikt zijn voor menselijke beoordeling dan algoritmische besluitvorming.
4. Respondenten merken op dat het van belang kan zijn om te overwegen in hoeverre een beoordelaar een beslissing moet kunnen **motiveren of rechtvaardigen**.
5. Meerdere respondenten vragen aandacht voor **AI-geletterdheid**, zoals bedoeld in de AI-verordening.

Technologie en ontwerp

1. Respondenten vullen aan dat er naast automation bias ook sprake kan zijn van **selective automation bias** wanneer een beoordelaar voor een bepaalde groep mensen het algoritme volgt, maar bij een andere groep juist vertrouwt op menselijk inzicht. Ook vragen respondenten aandacht voor **overreliance** en **selection bias**.
2. Respondenten benoemen dat automation bias tot verschillende soorten fouten kan leiden, waaronder zogenaamde **omissiefouten** en **commissiefouten**.
3. Ook benoemen respondenten dat het document in moet gaan op het **WYSIATI** (What-You-See-Is-All-There-Is) probleem. Dit leidt ertoe dat mensen zich vooral richten op zichtbare informatie, terwijl ze het onbekende of niet-herinnerde negeren. Dit kan zorgen voor overhaaste conclusies.
4. Respondenten benadrukken dat organisaties niet alleen moeten nadenken over **welke data hoe** aan beoordelaars worden getoond, maar dat zij ook aan beoordelaars dienen uit te leggen waarom die data en manier gekozen zijn. Zo hebben beoordelaars hier beter begrip van.
5. Respondenten onderschrijven het belang om de **redenering** achter algoritmische output in de interface van een algoritme weer te geven.
6. Respondenten benoemen het belang van bepaalde **interface features**, waaronder de mogelijkheid om data te kunnen corrigeren of verwijderen. Maar bijvoorbeeld ook de mogelijkheid van toegang tot data, het aanmoedigen van menselijke inbreng en het vermijden van interface design dat aanzet om algoritmische output zomaar te accepteren.
7. Respondenten doen extra aanbevelingen om **routinematigheid** te voorkomen, zoals het voorleggen van *mixed results* en controlevragen.

Proces

1. Respondenten onderschrijven het belang van een divers team en een inclusieve werkvloer voor een eerlijk, algoritmisch besluitvormingsproces.
2. Sommige respondenten zijn van mening dat een algoritme geen uiteindelijk besluit zou moeten aanleveren aan de beoordelaar. De tussenkomst zou al eerder in het proces moeten plaatsvinden.
3. Een respondent raadt aan om vast te leggen wat het escalatieproces is, met daarin de stappen die een beoordelaar kan ondernemen wanneer diegene twijfelt over het algoritme en/of de uitkomsten.

Governance

1. Respondenten vragen aandacht voor de **verantwoordelijkheid voor het proces** van geautomatiseerde besluitvorming. Zo stelt een respondent dat niet alleen bestuurders verantwoordelijkheid hebben. Bij grotere organisaties is het van belang dat een persoon op hoog niveau wordt aangewezen die verantwoordelijk is voor het proces van algoritmische besluitvorming. Het is belangrijk dat niet alleen beoordelaars worden opgeleid, maar ook managers.
2. Ook waarschuwen respondenten voor het **verschuiven van verantwoordelijkheid** naar individuele beoordelaars, terwijl fouten rondom algoritmische besluitvorming vaak het gevolg zijn van bredere keuzes. De betrokkenheid van beoordelaars kan zo het systeem legitimeren, terwijl het tegelijkertijd minder aanspreekbaar wordt. Daarnaast vragen respondenten aandacht voor 'policy washing': het verankeren van politieke beslissingen in technologie, waarvoor later niemand nog verantwoordelijkheid draagt. Een explicietere rolverdeling rondom verantwoordelijkheid kan hierbij helpen.
3. Respondenten benoemen dat verwerkingsverantwoordelijkheden ook rekening dienen te houden met **extern toezicht**. Bijvoorbeeld bij het registreren van processen of databeheer, zodat kan worden nagegaan hoe een besluit tot stand is gekomen en er kan worden voldaan aan de verantwoordingsplicht. Zo kan bijvoorbeeld een optie worden geboden waarin de beoordelaar het oneens zijn met een algoritme kan vastleggen.
4. Respondenten vragen ook aandacht voor de **relatie tussen externe ontwikkelaars en organisaties** die het systeem inzetten. Zijn organisaties bevoegd om bepaalde eisen te stellen aan de ontwikkeling van een systeem? Of zijn ze onderworpen aan beslissingen van externe ontwikkelaars, die betekenisvolle menselijke tussenkomst met hun keuzes mogelijk beperken?